

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาตำรา เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องซึ่งจะช่วยเป็นแนวคิดสนับสนุนในการวิจัยและได้จำแนกเรื่องที่ศึกษาเสนอลำดับดังต่อไปนี้

2.1 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับสื่อการสอน

2.1.1 ความหมายของสื่อและสื่อการสอน

2.1.2 ประเภทของสื่อการสอน

2.1.3 บทบาทและคุณค่าของสื่อการสอน

2.1.4 การผลิตสื่อ

2.1.5 การเลือกสื่อและการใช้สื่อ

2.1.6 การประเมินผลสื่อ

2.2 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับสื่อสุขศึกษา

2.2.1 ความหมายของสุขศึกษา

2.2.2 ความสำคัญและความมุ่งหมายและความสำคัญของการให้สุขศึกษา

2.2.3 สุขศึกษาในสถานพยาบาล

2.2.4 สื่อสุขศึกษา

2.3 หลักสูตรประกาศนียบัตรสาธารณสุขศาสตร์ (สาธารณสุขชุมชน)

2.4 การฝึกปฏิบัติงานภาคสนาม 1 (รักษาพยาบาล)

2.5 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.5.1 ผลงานวิจัยภายในประเทศ

2.5.2 ผลงานวิจัยต่างประเทศ

2.1 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับสื่อการสอน

2.1.1 ความหมายของสื่อและสื่อการสอน

การถ่ายทอดความรู้ และนำสิ่งต่าง ๆ เข้ามาเพื่อมีส่วนช่วยให้เข้าใจในสิ่งที่ถ่ายทอดเป็นความรู้ เจตคติและทักษะในด้านต่าง ๆ ให้กับผู้เรียนและทำให้ผู้สอนมีประสบการณ์ร่วมกันกับผู้เรียน ซึ่งได้มีผู้ให้ความหมายของสื่อและสื่อการสอนไว้มากมาย ดังนี้

กิดานันท์ มลิทอง (2531) ให้ความหมายของสื่อการสอน (Instructional Media) หมายถึง สื่อชนิดใดก็ตามไม่ว่าจะเป็นเทปบันทึกเสียง สไลด์ วิทยุ โทรทัศน์ วีดีโอ แผนภูมิ ภาพนิ่ง ซึ่งบรรจุเนื้อหาเกี่ยวกับการเรียนการสอน

นิพนธ์ สุขปริดี (2531) ให้ความหมายสื่อการสอนว่าหมายถึง สิ่งต่าง ๆ ที่ใช้เป็นเครื่องมือหรือช่องทางสำหรับการสอนของผู้สอนถึงผู้เรียน และทำให้ผู้เรียนบรรลุตามวัตถุประสงค์ หรือจุดมุ่งหมายของครูที่มีการส่งสารให้มีความเหมือนหรือความเข้าใจตรงกัน

วารินทร์ รัตมัทพรหม (2531) ให้ความหมายว่า สื่อ (Medium - Media) คำนี้มาจากภาษาละตินว่า "Between" ซึ่งแปลว่า "ระหว่าง" คำว่าสื่อจึงหมายถึงสิ่งที่เป็นพาหนะนำข้อมูลจากแหล่งกำเนิดไปสู่ผู้รับในแง่ของสื่อการส่งความหมายถึงกัน (Media of Communication) ที่ใช้กันอยู่คือ ภาพยนตร์ โทรทัศน์ วัสดุฉายและสิ่งพิมพ์ ฯลฯ

ไชยยศ เรืองสุวรรณ (2526) ให้ความหมายสื่อการเรียนการสอนว่า หมายถึง อุปกรณ์ต่าง ๆ ซึ่งอาจจะเป็น วัสดุ เครื่องมือ หรือกิจกรรมที่ผู้สอนเลือกมาและวางแผนบูรณาการเข้าไปในเนื้อหาของหลักสูตรวิชาต่าง ๆ อย่างเหมาะสมกับความต้องการ ระดับชั้นสติปัญญา และความสามารถของผู้เรียนเพื่อให้กระบวนการเรียนการสอนอาศัยประสาทสัมผัสต่าง ๆ ของผู้เรียนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

เป็รื่อง กุมุท (2519) ให้ความหมายว่า "สื่อการสอน" หมายถึง สิ่งต่าง ๆ ที่ใช้เป็นเครื่องมือหรือช่องทางสำหรับการสอนของครูถึงผู้เรียน และทำให้ผู้เรียนเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ หรือจุดมุ่งหมายของครูที่วางไว้เป็นอย่างดี

สรุปได้ว่าสื่อการสอน หมายถึง วัสดุอุปกรณ์ และเทคนิควิธีการที่ใช้เป็นสื่อในการส่งหรือถ่ายทอดความรู้ เจตคติ และทักษะไปยังผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.1.2 ประเภทของสื่อการสอน

เอ็ดการ์ เดล (Edgar Dale, 1969) ยึดหลักว่าคนเราสามารถเข้าใจสิ่งที่เป็นรูปธรรม (Concrete) ได้ดีและเร็วกว่าสิ่งที่เป็นนามธรรม (Abstract) และได้แบ่งประเภทของสื่อทัศนวัสดุอุปกรณ์ด้วยกรวยแห่งประสบการณ์ (Cone of Experience) ดังนี้ (อ้างถึงใน กิดานันท์ มลิทอง, 2536)

1. ประสบการณ์ตรงและมีความมุ่งหมาย (Direct, Purposeful Experience)
2. ประสบการณ์รอง (Contrived Experience)
3. ประสบการณ์นาฏการหรือการแสดง (Dramatized Experience)
4. การสาธิต (Demonstrations)

5. การศึกษานอกสถานที่ หรือการทัศนศึกษา (Field Trips)
6. นิทรรศการ (Exhibits)
7. โทรทัศน์ (Television)
8. ภาพยนตร์ (Motion Pictures)
9. ภาพนิ่ง วิทยู และการบันทึกเสียง (Still Picture, Radio, Tape Recording)
10. ทัศนสัญลักษณ์ แผนที่ แผนภาพ แผนภูมิการ์ตูนเรื่องเหล่านี้มีลักษณะเป็นสัญลักษณ์

(Visual Symbols)

11. วจนสัญลักษณ์ ได้แก่ ตัวหนังสือหรือตัวอักษรและคำที่เป็นเสียง (Verbal Symbols)
- จากกรวยประสบการณ์ดังกล่าวนี้ เอ็ดการ์ เดล ได้จำแนกสื่อการสอนออกเป็น 3 ประเภท

คือ

1. สื่อประเภทวัสดุ (Software) หมายถึง สื่อที่เก็บความรู้ไว้ในตัวเองซึ่งจำแนกย่อยได้เป็น

2 ลักษณะคือ

1.1 วัสดุประเภทที่สามารถถ่ายทอดความรู้ได้ด้วยตัวเองโดยไม่จำเป็นต้องอาศัยอุปกรณ์อื่นช่วย เช่น เอกสารสิ่งพิมพ์ ของจริง แผนภูมิ โปสเตอร์ รูปภาพ

1.2 วัสดุประเภทที่ไม่สามารถถ่ายทอดความรู้ได้ด้วยตัวเองจำเป็นจะต้องอาศัยอุปกรณ์อื่นช่วย เช่น แผ่นใส สไลด์ วิดีทัศน์ แถบบันทึกเสียง

2. สื่อประเภทอุปกรณ์ (Hardware) หมายถึง สิ่งที่เป็นตัวกลางหรือตัวผ่านทำให้ข้อมูลหรือความรู้ที่บันทึกในวัสดุสามารถถ่ายทอดออกมาให้เห็นหรือได้ยิน เช่น เครื่องฉายแผ่นโปร่งใส เครื่องฉายสไลด์ เครื่องฉายภาพยนตร์ เป็นต้น

3. สื่อประเภทเทคนิคและวิธีการ (Techniques and Methods) หมายถึง สื่อที่มีลักษณะเป็นแนวความคิดหรือรูปแบบขั้นตอนในการเรียนการสอน โดยสามารถนำสื่อวัสดุและอุปกรณ์มาใช้ช่วยในการสอนได้ เช่น เกม อภิปราย สถานการณ์จำลอง

เดอ คีฟเฟอร์ (De Kieffer, 1965 อ้างถึงใน กิดานันท์ มลิทอง, 2536) ได้แบ่งสื่อออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่

1) สื่อประเภทใช้เครื่องฉาย (Projected Aids) ได้แก่ เครื่องฉายภาพยนตร์ เครื่องฉายแผ่นโปร่งใส เครื่องฉายสไลด์ เป็นต้น

2) สื่อประเภทไม่ใช้เครื่องฉาย (Nonprojected Aids) ได้แก่ รูปภาพ แผนภูมิ ของจริง ของจำลอง เป็นต้น

3) สื่อประเภทเครื่องเสียง (Audio Aids) ได้แก่ เครื่องบันทึกเสียง วิทยู แผ่นเสียง เป็นต้น

ประภาเพ็ญ สุวรรณ (มปป) ได้จำแนกสื่อการสอนออกเป็น 3 ประเภทคือ

1) สื่อที่ไม่ต้องใช้เครื่องฉาย (Non-Projected Media) ได้แก่

1. หนังสือ เอกสารโรเนียว เอกสาร สิ่งพิมพ์ปัจจุบันมีหนังสือและเอกสารสิ่งพิมพ์ทางด้านสุขภาพอนามัยหลายชนิด ที่ครูสามารถเลือกใช้ประกอบการสอนได้ เอกสารบางอย่างมีขายในท้องตลาดบางอย่างสามารถจะขอฟรีได้จากหน่วยงานต่าง ๆ

2. ของจริง การที่ผู้เรียนได้เห็นของจริงจะช่วยให้เกิดการเรียนรู้ได้มากขึ้น

3. แผนภูมิ กราฟ โปสเตอร์ ภาพ เป็นอุปกรณ์ที่ครูสามารถทำขึ้นประกอบการสอนได้

4. กระดานดำ จะใช้ได้ดีในการอธิบายขั้นตอนต่าง ๆ ให้ผู้เรียนเข้าใจได้ง่าย

5. กระดานผ้าสาส์ เป็นอุปกรณ์ประกอบการสอน ที่ทำได้ง่ายและเรียกร้องความสนใจจากนักเรียน

2) สื่อที่ต้องใช้เครื่องฉาย (Projected Media) ได้แก่

1. สื่อที่ใช้กับเครื่องฉายภาพทึบแสง เช่น หนังสือ เอกสาร หรือวัสดุสามมิติ ซึ่งสามารถใช้กับเครื่องฉายภาพทึบแสง (Opaque Projector) ได้

2. แผ่นโปร่งใส (Transparencies) ใช้เพื่ออธิบายถึงการเคลื่อนไหวหรือขั้นตอนของกระบวนการต่าง ๆ ได้ชัดเจนและต้องใช้กับเครื่องฉายภาพโปร่งใส (Overhead Projectors)

3. สไลด์และฟิล์มสตริป (Slides and Film-Strip) สไลด์บางอย่างครูสามารถยืมหรือซื้อได้ในเมืองไทย สื่อประเภทนี้จะต้องใช้กับเครื่องฉายสไลด์ (Slide Projector) และเครื่องฉายฟิล์มสตริป (Film-strip Projector)

4. ภาพยนตร์ (Films) ภาพยนตร์เป็นสื่อการสอนที่ดี ถ้าครูเตรียมการใช้ดีและมีการอภิปรายหลังจากใช้แล้ว สื่อชนิดนี้ใช้กับเครื่องฉายภาพยนตร์ (Motion Projector)

3) สื่อชนิดมีเสียง (Sound Media) ได้แก่

1. วิद्यุ ครูสามารถแนะนำนักเรียนให้ฟังรายการวิทยุที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพอนามัยเพื่อเป็นการฝึกให้นักเรียนได้รู้จักคิดรู้จักสรุปข้อคิดเห็น ตลอดจนหลักการปฏิบัติ ที่เกี่ยวข้องกับปัญหาและการดำรงไว้ซึ่งสุขภาพอนามัยที่ดี ในบางรายการของวิทยุบางสถานี

2. เทปบันทึกเสียง การใช้เทปบันทึกเสียงประกอบการสอน เหมาะกับนักเรียนทั้งกลุ่มเล็กและกลุ่มใหญ่ ครูสามารถหยุดหรือมีกิจกรรมอื่น ๆ เป็นอุปกรณ์ประกอบการสอนที่เรียกร้องความสนใจของผู้เรียนได้ดี

สำเนา วรารุณ (2523) ได้แบ่งประเภทของสื่อการสอนไว้ดังนี้

1) วัสดุและเครื่องมือที่ไม่ต้องฉาย ได้แก่ วัสดุเครื่องมือที่ไม่ต้องอาศัยเครื่องฉายและจอ เช่น รูปภาพ ของจริง ของตัวอย่าง และการสาธิต

2) วัสดุและเครื่องมือที่ต้องฉาย ได้แก่ สิ่งที่ต้องใช้เครื่องฉาย เช่น สไลด์ แผ่นภาพโปร่งใส ภาพทึบแสง

3) โสตวัสดุและอุปกรณ์ ได้แก่ วัสดุและอุปกรณ์ เกี่ยวกับเสียง เช่น แผ่นเสียง เทป เครื่องเล่นแผ่นเสียง และวิทยุทัศน์

สรุปได้ว่าสื่อการสอนแบ่งได้เป็น 3 ประเภทคือ

1. สื่อประเภทวัสดุ (Software) จำแนกย่อยได้เป็น 2 ลักษณะคือ

1) วัสดุประเภทที่สามารถถ่ายทอดความรู้ได้ด้วยตัวเองโดยไม่จำเป็นต้องอาศัยอุปกรณ์อื่นช่วย

2) วัสดุประเภทที่ไม่สามารถถ่ายทอดความรู้ได้ด้วยตัวเองจำเป็นต้องอาศัยอุปกรณ์อื่นช่วย

2. สื่อประเภทอุปกรณ์ (Hardware) หมายถึง สิ่งที่เป็นตัวกลางหรือตัวผ่านทำให้ข้อมูลหรือความรู้ที่บันทึกในวัสดุสามารถถ่ายทอดออกมาให้เห็นหรือได้ยิน

3. สื่อประเภทเทคนิคและวิธีการ (Techniques and Methods) หมายถึง สื่อที่มีลักษณะเป็นแนวความคิดหรือรูปแบบขั้นตอนในการเรียนการสอนโดยสามารถนำสื่อวัสดุและอุปกรณ์มาช่วยในการสอนได้

2.1.3 บทบาทและคุณค่าของสื่อการสอน

ก. พัฒนาการของสื่อการสอน

สุนันท์ สังข์อ่อง (2526) กล่าวถึงพัฒนาการว่า เทคโนโลยีทางการศึกษา (Educational Technology) เพิ่งเข้ามามีบทบาทในวงการศึกษามาเมื่อประมาณปี ค.ศ. 1950 เป็นการเริ่มนำเอา กลไก (machine) วัสดุ (material) และเทคนิค (technique) มาผสมผสานเข้าด้วยกันเพื่อจุดมุ่งหมาย เฉพาะอย่างในการศึกษา จึงทำให้บทบาทของสื่อการสอนในปัจจุบันต่างไปจากอดีตที่ผ่านมา ในปัจจุบันนี้สื่อการสอนชนิดต่าง ๆ ที่นำมาใช้ในการศึกษาได้เพิ่มมากขึ้น ทั้งสื่อที่เป็นวัสดุ อุปกรณ์ และเทคนิควิธีการต่าง ๆ เช่น เครื่องฉายภาพข้ามศีรษะ (Overhead projector) ได้ถูกนำมาใช้มากกว่าสื่อการสอนชนิดอื่น ๆ ทั้งนี้เพราะครูเห็นประโยชน์ของการใช้เครื่องฉายภาพข้ามศีรษะ คือสามารถอธิบายให้นักเรียนฟังได้โดยไม่ต้องยืนหันหลังให้นักเรียนขณะเขียนข้อความบนกระดานดังเช่นที่ปฏิบัติแต่ก่อน ครูมีโอกาสดูหน้านักเรียนขณะอธิบายซึ่งทำให้นักเรียนสัมพันธ์ระหว่างครูและนักเรียนดีขึ้น

สรุปพัฒนาการทางเทคโนโลยีทางการศึกษาในช่วงเวลา 10-20 ปี ที่ผ่านมาได้มีได้มี การปรับปรุงเครื่องมือและเทคนิคต่าง ๆ ให้มีประสิทธิภาพเหมาะสมและสนองความต้องการของ

การเรียนการสอนได้มากขึ้น สื่อการสอนซึ่งแต่เดิมเป็นเพียงเครื่องช่วยสอน (aids) จึงได้เปลี่ยนมาเป็นเครื่องมือที่ใช้สื่อความหมายให้นักเรียนทั้งแบบกลุ่มและแบบรายบุคคล ถึงแม้ว่าตามความเป็นจริงนั้นสื่อแต่ละชนิดจะมีข้อดีและข้อจำกัดในตัวของมันเองแต่การใช้ให้ผสมผสานกันหลาย ๆ อย่างก็อาจสนองวัตถุประสงค์เฉพาะอย่างของครูได้ และช่วยให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น สิ่งสำคัญที่ครูควรตระหนักคือทำอย่างไรจึงจะรู้จักวางแผนในการเลือกผลิตหรือใช้สื่อต่าง ๆ ให้มีประสิทธิภาพ

ข. การสื่อความหมายและการถ่ายทอดความรู้ (Communication)

กิดานันท์ มลิทอง (2536) กล่าวถึงการสื่อสารหรือการสื่อความหมายว่าเป็นการที่ผู้ส่งซึ่งเป็นบุคคล กลุ่มชนหรือสถาบันถ่ายทอดเรื่องราว ข่าวสาร ข้อมูล ความรู้ แนวความคิด เหตุการณ์ต่าง ๆ โดยอาศัยสื่อหรือช่องทางในการถ่ายทอดไปยังผู้รับซึ่งเป็นบุคคล กลุ่มชน หรือสถาบันเพื่อให้ผู้รับได้รับทราบข่าวสารร่วมกัน

ชูพงษ์ พงษ์บริบูรณ์ (มปป) กล่าวถึงการสื่อความหมายว่าเป็นขบวนการของการถ่ายทอด แลกเปลี่ยนเรื่องราวข่าวสาร ความคิด และทัศนคติระหว่างกลุ่มคนหรือบุคคล ขบวนการในการสื่อความหมายประกอบด้วย การสื่อความหมายจะได้ผลดีก็ต่อเมื่อผู้รับสามารถเข้าใจเรื่องราวได้ตรงกับที่ผู้ส่งต้องการ การถ่ายทอดข่าวสารหรือการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นข้อมูลในการสื่อสารจะเกิดขึ้นได้ต่อเมื่อมีต้นทางของการถ่ายทอดผ่านสื่อไปยังจุดหมายปลายทางได้

กล่าวโดยสรุป การศึกษาถือว่าการสื่อความหมายด้วย เพราะเป็นถ่ายทอดแลกเปลี่ยนเรื่องราวความคิดและทัศนคติจากผู้สอนไปถึงผู้เรียนโดยการใช้สื่อ ซึ่งจะได้ผลดีก็ต่อเมื่อผู้เรียนเข้าใจได้ถูกต้องตรงตามที่ครูต้องการ โดยพิจารณาเพื่อ

- 1) ให้ผู้เรียนได้มีโอกาสใช้ประสาทสัมผัสทั้ง 5 มากที่สุด
- 2) ให้เหมาะสมกับประสบการณ์เดิมของแต่ละคน
- 3) ได้รับความสนใจ
- 4) ให้ผู้ที่มีพัฒนาการน้อย รับเรื่องราวจากสิ่งหรือสื่อ ที่ครูเลือกมาตามที่เรียนรู้ได้รวดเร็วที่

สุด

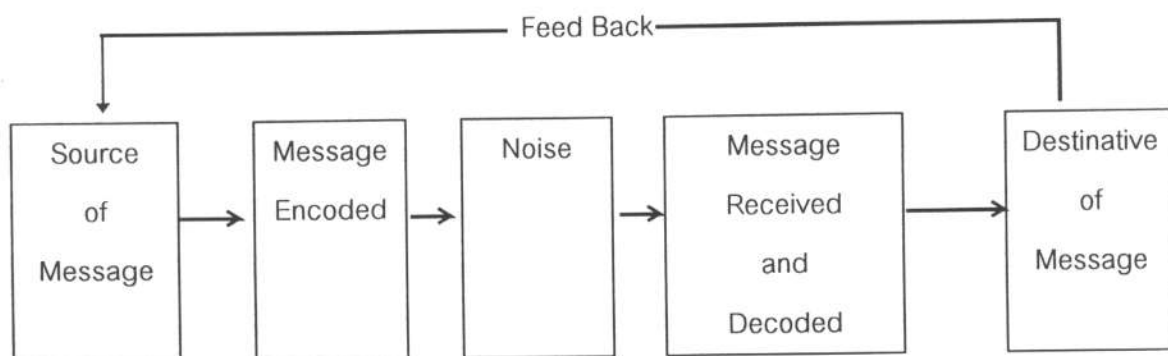
- 5) ให้ผู้เรียนเชื่อถือเรื่องราวที่เรียนได้มากที่สุด

ค. ทฤษฎีการสื่อความหมาย (Communication Theory)

ชูพงษ์ พงษ์บริบูรณ์ (มปป) และ สมชาย นาถะพินธุ (2525) ได้กล่าวถึงทฤษฎีการสื่อความหมายนั้นเป็นการแบ่งหรือแจกแจงขบวนการของการถ่ายทอดแนวคิด (Idea) ของบุคคลไปยังบุคคลอื่นโดยอาศัยสื่อกลาง (Medium) เป็นพาหนะหรือตัวนำไปโดยมีจุดมุ่งหมายที่แน่นอน โดยหวังจะได้รับปฏิกิริยาได้ตอบจากผู้รับประการใดประการหนึ่งซึ่งการสื่อความหมายจะได้ผลสมบูรณ์

หรือไม่ ย่อมขึ้นอยู่กับสาเหตุหลายประการ ตั้งแต่วิธีการสื่อความหมาย ตัวข่าวสาร ตัวผู้รับ และตัวอุปสรรคอื่น ๆ ซึ่งขัดขวางไม่ให้เกิดการสื่อความหมายเป็นไปตามวัตถุประสงค์

การสื่อความหมายทุกชนิดไม่ว่าจะเป็นไปอย่างง่าย หรือสลับซับซ้อนเพียงใดก็ย่อมมีกระบวนการคล้าย ๆ กันตามโครงสร้าง (Communication Model) ดังแผนภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 1 แผนภาพแสดงรูปแบบการส่งข่าวสาร (Communication Model)

จากแผนภาพ แหล่งข่าวสาร (Source of Message) ซึ่งต้องมีผู้ส่ง (Sender) ทำการส่งข่าวสารไปยังผู้รับอาจด้วยวิธีใช้เสียง คำพูด ตัวหนังสือ โดยผ่าน Channel (ทางวิทยุโทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ หรือวิทยุ) ไปยังผู้รับ (Receiver) ซึ่งทำหน้าที่แปลข่าวสารนั้น (Decode) โดยอาศัยประสบการณ์หรือสติปัญญาของตนที่มีอยู่ซึ่ง Noise คือตัวขัดขวางหรืออุปสรรคของการสื่อความหมาย ถ้าการสื่อ-ความหมายนั้นผู้รับมีปฏิกิริยาได้ตอบประการใดประการหนึ่งอาจด้วยวิธีได้ตอบตั้งคำถามหรือด้วยวิธีอื่น ๆ ถือได้ว่าการสื่อความหมายนั้นสมบูรณ์เกิด Feed back ขึ้นแล้ว

ปฏิกิริยาที่ผู้รับ ได้ตอบกับผู้ส่ง (Feed back) ถ้าไม่ตรงกับวัตถุประสงค์ของผู้ส่งก็เป็นเรื่องของผู้ส่งที่จะต้องทำการแก้ไขข้อบกพร่องเสียใหม่อาจปรับปรุงวิธีการส่ง เนื้อหาข่าวสารแก้ไขอุปสรรคที่ทำลายรบกวนผู้รับ เช่น เสียงรบกวน แสงสว่าง ความสนใจ ประสบการณ์เดิมของผู้รับ หรือแม้กระทั่งภาษาที่ใช้ซึ่งผู้รับอาจไม่เข้าใจ เป็นต้น

ง. สิ่งที่ควรคำนึงในการสื่อความหมาย

ดาร์ล ดาราัคคี (2528) ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับการถ่ายทอดความรู้ (Transfer of Learning Theory) ลักษณะของการสอนที่จะช่วยให้มีการถ่ายโยงความรู้ หรือการนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ในสถานการณ์ใหม่ ซึ่งจะเป็นประสบการณ์ที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้

กิดานันท์ มลิทอง (2536) กล่าวว่าในกระบวนการเรียนการสอนนั้น นอกจากต้องอาศัยการสื่อสาร สื่อหรือช่องทางในการถ่ายทอด และวิธีการติดต่อนั้น ยังต้องอาศัยรูปแบบกระบวนการสื่อสาร เพื่อเป็นแนวทางให้การจัดการเรียนการสอนได้ผลดีที่สุดด้วย เพราะสิ่งสำคัญคือการสื่อความหมาย อย่างไรก็ตามเพื่อให้ผู้รับข่าวสารนั้นเข้าใจอย่างถูกต้องคือ

1. มีเนื้อหาที่แน่นอน และพยายามให้ผู้รับได้รับเนื้อหาหรือข่าวสารอันนั้น (What) ขจัดอุปสรรคต่าง ๆ ที่ขัดขวางการสื่อความหมายซึ่งมีผลทำให้ผู้รับได้รับการสื่อความหมายน้อยกว่าที่ควรจะเป็น

2. คำนึงถึงว่าใครเป็นผู้รับข่าวสารนั้น
3. เริ่มต้นด้วยวัตถุประสงค์ที่มีเป้าหมาย
4. เข้าถึงความสนใจของผู้รับ

จ. สื่อการสอนมีความเกี่ยวข้องกับการสื่อความหมายอย่างไร

เกอฏล คุปรัตน์ และคณะ (2518) กล่าวว่า ในการถ่ายทอดความรู้ให้แก่นักเรียนที่เรียกว่า การสอนนั้นเป็นการสื่อความหมายอย่างหนึ่ง ซึ่งถ้าจะให้การเรียนการสอนเป็นไปอย่างได้ผล สมบูรณ์ตามจุดมุ่งหมายแล้ว การสอนนั้นมิใช่เฉพาะต้องการให้ผู้เรียนรับความรู้ แล้วสร้าง จินตนาการเอาเองตามชอบก็หาไม่ แต่การสอนนั้นมีความประสงค์ให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจ แจ่มแจ้งอย่างแท้จริง สามารถนำไปใช้หรือปฏิบัติได้ด้วยโดยถูกต้อง การสอนจะเกิดผลดังกล่าวได้ ผู้สอนจะต้องใช้อุปกรณ์ต่าง ๆ ช่วยเป็นตัวกลาง (Medium) หรือพาหะไปสู่ผู้เรียนซึ่งอุปกรณ์เหล่านี้ จะช่วยให้ผู้เรียนได้มองเห็น ได้ยินเสียง ได้สัมผัสจับต้อง หรือแม้กระทั่งได้ดมกลิ่นและทดลองต่าง ๆ เป็นต้น ซึ่งถือว่าเป็นวิธีสอนการสื่อความหมายที่ได้ผลดียิ่ง ดังนั้นสื่อการสอนจึงเข้ามามีบทบาทต่อ การเรียนการสอนเป็นอันมาก จึงเป็นเรื่องที่ครูผู้สอนจะต้องเข้าใจและมีความรู้เกี่ยวกับอุปกรณ์ สื่อทัศนศึกษาพอสมควร เป็นต้นว่า ในด้านการผลิต การเลือกและการใช้อุปกรณ์ที่เหมาะสมกับ บทเรียนและผู้เรียน เพื่อให้การเรียนการสอนได้ผลสมความมุ่งหมายมากที่สุด กล่าวโดยสรุปแล้วสื่อ การสอนย่อมมีความเกี่ยวข้องกับการสื่อความหมายและหรือการเรียนการสอนอยู่ตลอดเวลา

ฉ. สื่อการสอนมีความสำคัญและเป็นส่วนหนึ่งในกระบวนการเรียนการสอน ดังนี้

- 1) สื่อการสอนช่วยครูในการเพิ่มพูนประสบการณ์ความรู้ให้แก่นักเรียน
- 2) สื่อการสอนจะช่วยให้ครูจัดประสบการณ์ให้แก่นักเรียนได้หลายรูปแบบ
- 3) สื่อการสอนช่วยให้ครูกระตุ้นให้นักเรียนเกิดการตอบสนองตามที่คาดหวังจะให้เกิดในตัว ผู้เรียนได้
- 4) สื่อการสอนช่วยครูในการส่งเสริมให้นักเรียนทำกิจกรรมหลาย ๆ รูปแบบตัวอย่าง
- 5) สื่อการสอนช่วยครูในสิ่งที่ไม่อาจนำมาให้นักเรียนดูได้โดยตรง

ช. การรับรู้ (Perception)

สุนันท์ สังข์อ่อง (2526) กล่าวว่า การรับรู้เป็นกระบวนการซึ่งบุคคลรับรู้ต่อสิ่งต่าง ๆ รอบ ตัวเขา ในการรับรู้นี้บุคคลนั้นจำเป็นต้องใช้ประสาทสัมผัสต่าง ๆ เช่น นัยน์ตา หู ผิวหนัง หรือที่เรียกว่าต้องอาศัยเครื่องมือที่จะช่วยเก็บรวบรวมข้อมูลไปสู่ประสาทสัมผัส และจากประสาทสัมผัสจะถูก เปลี่ยนไปเป็นข้อมูลที่เรียกว่า Electrical and Chemical Events ส่งไปยังสมองจึงทำให้บุคคลนั้น รับทราบต่อเหตุการณ์นั้น ๆ จะเห็นได้ว่าการรับรู้นำไปสู่การสื่อความหมาย และการสื่อความหมาย ทำให้เกิดการเรียนรู้

การรับรู้มีลักษณะสำคัญ 2 ประการคือ ประการแรกเหตุการณ์หรือสิ่งที่ประสาทสัมผัสจะรับรู้ได้อาจเลือกรับรู้ในลักษณะเดียว ๆ (Isolation) หรือในลักษณะที่เป็นแบบของการผสมผสานกัน อย่างซับซ้อนก็ได้ ประการที่สองคือบุคคลจะเลือกรับรู้บางส่วนจากเหตุการณ์ที่กำลังรับรู้ทั้งหมด ขณะนั้น ทั้งนี้เขาจะเลือกรับรู้ในส่วนที่เขาต้องการมีประสบการณ์นั้น หรือสิ่งนั้นตรงกับความสนใจของเขาจากลักษณะสำคัญทั้ง 2 ประการของการรับรู้นี้ จึงจำเป็นต้องออกแบบสื่อการสอนที่จะช่วยดึงดูดความสนใจของผู้เรียนได้ และควรระลึกอยู่เสมอว่าประสบการณ์ในการรับรู้เป็นเรื่องเฉพาะของแต่ละบุคคล ไม่จำเป็นว่าเราจะต้องรับรู้เหมือนบุคคลอื่น ๆ ในบางขณะคนสองคนอาจรับรู้ต่อเหตุการณ์เดียวกันแตกต่างกันก็ได้ เนื่องจากการรับรู้จำเป็นต้องอาศัยประสบการณ์เดิมของผู้รับ (Past Experiences) แรงจูงใจขณะนั้น (Present Motivation) และสภาพเหตุการณ์ขณะนั้น (Present Circumstances)

ทัช และ แมคลิน (Touch and Maclean, 1962) ได้สรุปถึงผลงานวิจัยเกี่ยวกับการรับรู้ซึ่งพบว่า

- 1) พฤติกรรมที่คาดหวังให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียนไม่อาจเกิดขึ้นได้ถ้าปราศจากการรับรู้
- 2) การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเป็นผลมาจากประสบการณ์จากการรับรู้ทั้งในอดีตและปัจจุบันและเป็นจุดเริ่มต้นสำหรับการรับรู้ในอนาคต
- 3) การรับรู้และประสบการณ์เดิมของผู้รับไม่อาจจะแยกออกจากกันโดยไม่อาศัยซึ่งกันและกันได้
- 4) ความหมายของสิ่งที่รับรู้ที่ผู้รับอาศัยประสบการณ์เดิมเป็นพื้นฐานในการตีความหมาย
- 5) การรับรู้เป็นเรื่องของบุคคลแต่ละบุคคลโดยเฉพาะ
- 6) การรับรู้เป็นผลมาจากการใช้ประสบการณ์เดิมในอดีต และในการรับรู้ที่ความหมายของสิ่งที่รับรู้จะต้องเชื่อมโยงกับประสบการณ์ในอดีตนั้นด้วย
- 7) บุคคลสองคนอาจเกิดการรับรู้ ในสิ่งเดียวกันที่ต่างกัน ขึ้นอยู่ว่าเขาทั้งสองจะมีประสบการณ์ร่วมกัน (Common Experiences) หรือไม่ และถ้ามีประสบการณ์เหมือนกันการสื่อความหมายจึงจะประสบผล

2.1.4 การผลิตสื่อ

ณรงค์ สมพงษ์ (2535) กล่าวถึงการผลิตสื่อแต่ละชนิด ดำเนินการตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

- 1) ตั้งจุดมุ่งหมายในการผลิตเฉพาะสื่อหลังจากเลือกสื่อและวิธีนำเสนอแล้วผู้ผลิตจะต้องกำหนดจุดมุ่งหมายเพื่อจะเป็นแนวทางและช่วยจำกัดขอบเขตของเนื้อหาเฉพาะที่บรรจุเอาไว้ในสื่อแต่ละอย่าง

2) เตรียมเนื้อหา ควรพิจารณาดูเนื้อหาที่จะผลิตตามขอบข่ายที่กำหนดไว้ และทำเป็น
โครงร่างเนื้อหา (Content Outline) ก่อนที่จะทำการผลิต

3) การวางโครงเรื่องการเสนอเนื้อหาของสื่อที่มีลักษณะเป็นสื่อภาพหรือสื่อเสียงแต่ละชนิด
อาจเสนอในรูปแบบต่าง ๆ กันออกไป

4) การเขียนบท

ก) จัดทำแผนวางแผนและสตอรี่บอร์ดเนื้อเรื่องที่เรียงลำดับไว้ในแผนวางแผน
ผู้ออกแบบจะต้องจินตนาการออกเป็นภาพที่เห็นได้ ภาพที่ปรากฏจะแสดงออกถึงสิ่งที่เขาต้องการ
จะสื่อให้ผู้อื่นเข้าใจ

ข) การเขียนบท ก็เป็นการลอกภาพ และคำบรรยายจาก Planning และแก้ไขข้อ
บกพร่องที่พบด้วย นอกจากนี้ยังกำหนดเสียงประกอบด้วย

5) กำหนดตารางการปฏิบัติงานทางด้านเทคนิคและดำเนินการผลิต โดยจะต้องจัดเตรียม
ตามลักษณะของสื่อที่จะผลิต

6) การเขียนคู่มือการใช้

7) การทดลองใช้สื่อกับกลุ่มเป้าหมาย

8) การปรับปรุง และผลิต

เชียร์ศรี วิวิธสิริ (2535) กล่าวว่า การผลิตสื่อเพื่อใช้ในการสื่อสารหรือถ่ายทอดความรู้โดย
ทั่วไปจะดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. วางแผนโดยบุคคลหรือกลุ่มก็ได้

2. สืบหาข้อมูล หรือสภาพปัญหา ซึ่งจะทำให้ได้มาซึ่งหลักการ ปรัชญา หรือนโยบาย

รายละเอียดในการทำงานต่อไป

3. วิเคราะห์สภาพ ทำให้ได้มาซึ่งความกระจ่างของข้อมูลที่รวบรวมได้เพื่อนำผลไปใช้ต่อไป

4. พัฒนาสื่อ ซึ่งรวมถึง วัสดุ อุปกรณ์ เทคนิควิธีการต่าง ๆ ทั้งหมด ที่จะช่วยในการถ่าย-
ทอดเนื้อหาไปยังผู้รับสาร

5. ทดลองใช้สื่อเพื่อทดสอบประสิทธิภาพ โดยทดลองใช้กับรายบุคคล กลุ่มย่อยและกลุ่ม
ใหญ่

6. ปรับปรุงมีการพิจารณาปรับปรุงแก้ไขส่วนที่ยังบกพร่องอยู่

7. นำไปใช้จริง

การผลิตและใช้สื่อนั้น ควรมุ่งเน้นความสำคัญไปที่ผู้รับสารว่าเขาจะได้อะไรบ้างจาก
การใช้สื่อของเรา

บุญยง เกียรติการค้า และคณะ (2538) ได้กล่าวในเรื่องของการวางแผนสำหรับการผลิตสื่อศึกษาส่วนใหญ่มักจะเป็นการวางแผนเฉพาะสำหรับแต่ละชนิดของสื่อศึกษาที่ต้องการจะผลิตเท่านั้น ดังนั้นการวางแผนควรจะได้คำนึงดังต่อไปนี้

- 1) การค้นหาความต้องการใช้สื่อศึกษา จุดเริ่มต้นของการผลิตสื่อศึกษาได้แก่ การค้นหาความต้องการของบรรดาผู้ใช้ทั้งหลายในหน่วยงาน ในการค้นหาความต้องการของผู้ใช้นั้นสามารถทำได้โดยใช้แบบสอบถามหรือการสัมภาษณ์ หรือให้ผู้ใช้งานแสดงความต้องการได้เพื่อเป็นข้อมูลสำหรับการพิจารณาเลือกสื่อศึกษาเพื่อผลิต
 - 2) การรวบรวมข้อมูลเพื่อใช้ในการคัดเลือกสื่อศึกษา
 - ก. กลุ่มเป้าหมายลักษณะที่แตกต่างกันของกลุ่มเป้าหมายได้แก่ เพศ อายุ ระดับความรู้ ประสบการณ์ ล้วนแล้วแต่มีอิทธิพลต่อความสนใจและการรับรู้ของกลุ่มเป้าหมาย
 - ข. ระยะเวลาของการใช้สื่อศึกษา ความต้องการใช้สื่อศึกษาเป็นระยะเวลาอันสั้นหรือระยะเวลาที่ยาวนาน มีผลอย่างมากต่อการตัดสินใจเลือกผลิต
 - ค. งบประมาณสำหรับการผลิต จะต้องพิจารณาอย่างรอบคอบว่าจะเลือกผลิตสื่อศึกษาชนิดใดจึงจะเหมาะสมและใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพที่สุด
 - ง. แหล่งที่จะให้ความช่วยเหลือในการผลิต บางครั้งต้องการผู้ที่มีความรู้ความสามารถเป็นพิเศษที่จะช่วยแนะนำหรือช่วยผลิต
 - 3) การคัดเลือกสื่อศึกษาเพื่อการผลิต พิจารณาถึงขีดความสามารถของสื่อศึกษาแต่ละชนิดความสัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ ข้อดีและข้อจำกัด
 - 4) การเขียนแผนสำหรับการผลิต
 - ก. ระบุชนิดของสื่อศึกษาที่จะผลิต
 - ข. การกำหนดวัตถุประสงค์ จะเป็นวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม ซึ่งจะต้องครอบคลุมในเรื่องความรู้ ทักษะ และ การปฏิบัติตัวซึ่งเป็นสิ่งที่จะทำให้เกิดพฤติกรรมสุขภาพที่ถูกต้อง
 - ค. ผู้รับผิดชอบการผลิต อาจจะผลิตเอง หรือขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานอื่น หรือจ้างเอกชนผลิต
 - ง. งบประมาณในการผลิต ได้แก่ ค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ที่จะต้องใช้ในการผลิต
 - จ. ระยะเวลาในการผลิต โดยการคาดคะเนเกี่ยวกับระยะเวลาที่คิดจะผลิตได้แล้วเสร็จ
- กล่าวโดยสรุปว่าการผลิตสื่อ หมายถึง การจัดทำ หรือการทำให้มีวัสดุ อุปกรณ์เพื่อใช้ในการสื่อสาร สื่อความหมาย หรือถ่ายทอดความรู้ ทางด้านสาธารณสุขโดยมีการกำหนดวัตถุประสงค์ และเนื้อหา รวมทั้งความเหมาะสมในวัสดุ อุปกรณ์ แต่ละชนิด

2.1.5 การเลือกและการใช้สื่อ

ก. การเลือกสื่อ

ในปัจจุบันการเลือกสื่อ ที่จะนำมาใช้ประกอบในการสอนเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพนั้นเป็นสิ่งสำคัญยิ่งโดยในการเลือกสื่อผู้สอนจะต้องคำนึงถึงวัตถุประสงค์ในการเรียนเพื่อใช้วัตถุประสงค์เป็นตัวชี้้นำในการเลือกสื่อการสอนที่เหมาะสมและยังมีหลักการอื่น ๆ เพื่อประกอบการพิจารณา (Davies 1981 ; อ้างถึงใน บุญยงค์ เกียวการค้า และคณะ, 2538) คือ

1. สื่อนั้น ต้องสัมพันธ์กับเนื้อหา บทเรียนและจุดมุ่งหมายที่จะสอน
2. เลือกสื่อที่มีเนื้อหาถูกต้อง ทันสมัย น่าสนใจและเป็นสื่อที่จะให้ผลต่อการเรียนการสอนมากที่สุดช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาวิชานั้นได้ดี เป็นลำดับขั้นตอน
3. เป็นสื่อที่เหมาะสมกับวัย ระดับชั้น ความรู้ ประสบการณ์ของผู้เรียน
4. สื่อนั้นควรสะดวกในการใช้ มีวิธีใช้ ไม่ซับซ้อนยุ่งยากจนเกินไป
5. ต้องเป็นสื่อที่คุณภาพเทคนิคการผลิตที่ดี มีความชัดเจนและเป็นจริง
6. มีราคาไม่แพงจนเกินไป หรือถ้าจะผลิตเองควรคุ้มกับเวลาและการลงทุน

เชียรศรี วิวิธสิริ (2535) กล่าวว่าหลักทั่วไปในการพิจารณาเลือกใช้สื่อโดย พิจารณาว่าสื่อ่นั้นมีความสัมพันธ์กับจุดมุ่งหมายของการให้สารหรือไม่ ผู้รับสารจะได้อะไรจากสื่อ จึงควรมีการศึกษาถึงลักษณะของกลุ่มเป้าหมาย สื่อต้องช่วยสร้างเสริมความคิด และควรสนองตอบต่อความต้องการของมนุษย์

จันทร์ฉาย เตมียาการ (2533) กล่าวว่าในการเลือกสื่อที่จะนำมาใช้ประกอบการสอนหรือ การศึกษาจะต้องเริ่มด้วยสื่อมีความสัมพันธ์กับการเรียนรู้อย่างไร ซึ่งเมื่อพิจารณาขั้นตอนของระบบ การสอนจะพบว่าเกณฑ์สำหรับเลือกสื่อมีดังนี้

1. เลือกสื่อให้เหมาะสมกับวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้
2. เลือกสื่อให้มีประโยชน์ต่อเนื้อหา
3. เลือกสื่อที่เราสามารถทดสอบได้ว่าถูกต้องและเชื่อถือได้อย่างชัดเจน
4. เลือกสื่อที่มีคุณค่าเหมาะสมกับราคา
5. เลือกสื่อที่เข้ากันได้กับสิ่งแวดล้อมที่จะใช้สื่อนั้น

จากหลักการนี้สรุปได้ว่าการจะเลือกสื่อมาใช้ในการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพนั้น จะต้องมีการพิจารณาดังนี้

- 1) พิจารณา คุณลักษณะของผู้เรียน
- 2) พิจารณาธรรมชาติของจุดมุ่งหมาย
- 3) พิจารณาลักษณะวิธีสอน

4) พิจารณาข้อจำกัดของสภาพแวดล้อมใน

วราสนา ชาวหา (2533) กล่าวว่าในการนำสื่อการสอนมาใช้ในการเรียนการสอนควรคำนึงถึงหลัก 3 ประการดังนี้

- 1) ประสิทธิภาพ (Efficiency) เมื่อนำสื่อการสอนมาใช้ในการเรียนการสอนแล้วจะทำให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ตามวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมที่กำหนดไว้
- 2) ประสิทธิภาพ (Productivity) จำนวนผู้เรียนที่บรรลุวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมที่กำหนดไว้มาก ก็นับได้ว่าสื่อการสอนนั้นก่อให้เกิดประสิทธิผลสูง
- 3) ประหยัด (Economy) การนำสื่อการสอนมาใช้ในการเรียนการสอน นอกจากจะคำนึงถึงประสิทธิภาพและประสิทธิผลแล้ว จะต้องพิจารณาในเรื่องการลงทุนที่คุ้มค่าทั้งด้านทุนทรัพย์ แรงงานและระยะเวลาในการใช้งาน

กิดานันท์ มลิทอง (2531) กล่าวถึงผู้สอนจะต้องมีความรู้ความสามารถและทักษะในเรื่องต่าง ๆ ดังนี้

- 1) วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมและจุดมุ่งหมายในการเรียนการสอน
- 2) จุดมุ่งหมายในการนำสื่อมาใช้ประกอบหรือร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อให้นำบทเรียน ใช้ในการประกอบคำอธิบาย ใช้เพื่อเพิ่มพูนประสบการณ์แก่ผู้เรียน หรือใช้เพื่อสรุปบทเรียน
- 3) ต้องเข้าใจลักษณะเฉพาะของสื่อชนิดต่าง ๆ แต่ละชนิดว่าสามารถสร้างความสนใจและให้ความหมายต่อประสบการณ์การเรียนรู้แก่ผู้เรียนได้อย่างไรบ้าง เช่น หนังสือเรียนและสื่อสิ่งพิมพ์อื่น ๆ ใช้เพื่อเป็นความรู้พื้นฐานและอ้างอิง ของจริงและของจำลองใช้เพื่อให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรง แผนภูมิ แผนภาพ และแผนสถิติ ใช้เพื่อต้องการเน้นหรือเพื่อแสดงให้เห็นส่วนประกอบหรือเปรียบเทียบข้อมูล สไลด์และฟิล์มสตริปใช้เพื่อเสนอภาพนิ่งขนาดใหญ่ให้ผู้เรียนเห็นทั้งชั้นหรือใช้เพื่อการเรียนรายบุคคลก็ได้ เหล่านี้เป็นต้น
- 4) ต้องมีความรู้เกี่ยวกับแหล่งของสื่อการเรียนการสอนทั้งภายในและภายนอกสถาบัน การศึกษาสื่อบางอย่างจะคุ้มค่าในการผลิตเองหรือไม่ หรืออาจหาซื้อได้ที่ไหนบ้าง

วารินทร์ รัตมีพรหม (2531) กล่าวว่า องค์ประกอบที่เป็นหลักในการเลือกสื่อการสอนมีดังต่อไปนี้

- 1) พิจารณาคูณลักษณะของผู้เรียน
- 2) พิจารณาธรรมชาติของจุดมุ่งหมาย
- 3) พิจารณาลักษณะวิธีสอน

4) พิจารณาข้อจำกัดของสภาพแวดล้อมการเรียนการสอน และสื่อที่เลือกมาจะต้องตรงกับ จุดมุ่งหมาย ลักษณะ ข้อจำกัด และสภาพของการเรียนการสอน

สุนันท์ สังข์อ่อง (2526) กล่าวว่า ในการพิจารณาเลือกใช้สื่อการสอนแต่ละครั้งควร พิจารณาถึงความเหมาะสมของสื่อการสอนแต่ละชนิดในเรื่องต่อไปนี้

- 1) ความเหมาะสม สื่อที่จะใช้นั้นเหมาะสมกับเนื้อหาและวัตถุประสงค์ของการสอนหรือไม่
- 2) ความถูกต้องสื่อที่จะใช้ช่วยให้นักเรียนได้ข้อสรุปที่ถูกต้องหรือไม่
- 3) ความเข้าใจสื่อที่จะใช้นั้นช่วยให้นักเรียนได้ข้อสรุปที่ถูกต้องหรือไม่
- 4) ประสิทธิภาพที่ได้รับ สื่อที่จะใช้นั้นช่วยเพิ่มพูนประสิทธิภาพให้แก่เรียนหรือไม่
- 5) เหมาะสมกับวัยระดับความยากง่ายของเนื้อหาที่บรรจุอยู่ในสื่อชนิดนั้น ๆ เหมาะกับ

ระดับความสามารถ ความสนใจ และความต้องการของผู้เรียนหรือไม่

- 6) เทียบตรงในเนื้อหา สื่อนั้นช่วยให้นักเรียนได้เรียนรู้เนื้อหาที่ถูกต้องหรือไม่
- 7) ใช้การได้ดี ถ้าจะนำสื่อ นั้นมาใช้ จะทำให้เกิดประสิทธิภาพในการเรียนได้ดีหรือไม่
- 8) คัดกับราคา ผลที่ได้จะคุ้มกับเวลา เงินและการจัดเตรียมสื่อ นั้นหรือไม่
- 9) ตรงกับความต้องการ สื่อนั้นช่วยให้นักเรียนร่วมกิจกรรมตามที่ครูต้องการหรือไม่
- 10) ช่วงเวลาความสนใจ สื่อนั้นช่วยกระตุ้นให้นักเรียนสนใจในช่วงเวลานานพอหรือไม่

เกื้อกูล คุปรัตน์ และคณะ (2518) กล่าวว่า การสื่อความหมายหรือการสอนของครูจะได้ ผลดีก็ต่อเมื่อนักเรียนเข้าใจถูกต้องตรงตามที่ครูต้องการ แต่เนื่องจากนักเรียนแต่ละคนมีความ สามารถในการรับรู้ต่างกัน ดังนั้นครูต้องเลือกใช้วิธีการในการสื่อความหมายหรือวิธีสอนหลาย ๆ วิธี เพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์โดยพิจารณาเลือกวัสดุเพื่อ

- 1) ให้ผู้เรียนได้มีโอกาสใช้ประสาทสัมผัสทั้ง 5 มากที่สุด คือ สื่อการสอนหลาย ๆ อย่างรวม กัน
- 2) ให้เหมาะสมกับประสบการณ์เดิมของแต่ละคน
- 3) เพื่อสร้างความสนใจ และให้ผู้เรียนใช้ความพยายามในการเรียนน้อยที่สุด
- 4) ให้ผู้ที่มีพัฒนาการน้อยได้เลือกรับเรื่องราวจากสิ่ง หรือสื่อการสอนที่ครูเลือกมาตามที่ตน สามารถเรียนรู้ได้รวดเร็วที่สุด
- 5) ให้ผู้เรียนเชื่อเรื่องราวที่เรียนได้มากที่สุด ผู้สอนควรเลือกสื่อการสอนที่นักเรียนให้ ความเชื่อถือ เช่น สื่อมวลชนที่ผู้เรียนใช้ในชีวิตประจำวัน

กล่าวโดยสรุปหลักในการเลือกสื่อการสอนควรคำนึงถึง ดังนี้

- 1) พิจารณาคูณลักษณะของผู้เรียน
- 2) พิจารณาธรรมชาติของจุดมุ่งหมาย

3) พิจารณาลักษณะวิธีสอน

4) พิจารณาข้อจำกัดของสภาพแวดล้อมการเรียนการสอน และสื่อ

ข. การใช้สื่อ

หลักการใช้สื่อการสอน

ภายหลังจากที่ผู้สอนได้เลือกและตัดสินใจแล้วว่า จะใช้สื่อประเภทใดในการสอนเพื่อให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้จากการถ่ายทอดเนื้อหาของสื่อ นั้นได้ดีที่สุด ผู้สอนจำเป็นต้องมีหลักการในการใช้สื่อการสอนตามลำดับดังนี้ (จันทร์ฉาย เติมยาการ, 2533 ;Brown, 1985) (อ้างถึงใน กิดานันท์ มลิทอง, 2531)

1) เตรียมตัวผู้สอน (Prepare Yourself) เป็นการเตรียมตัวในการอ่าน ฟังหรือดูเนื้อหาที่อยู่ในสื่อที่จะใช้ว่ามีเนื้อหาถูกต้อง ครบถ้วน และตรงกับที่ต้องการใช้หรือไม่ ถ้าสื่อนั้นมีเนื้อหาไม่ครบ ผู้สอนจะเพิ่มเติมด้วยวิธีการใดในจุดไหนบ้าง จะมีวิธีการใช้สื่ออย่างไร

2) เตรียมจัดสภาพแวดล้อม (Prepare the Environment) โดยการจัดเตรียมวัสดุเครื่องมือ และอุปกรณ์ ที่จำเป็นต้องใช้ให้พร้อมตลอดจนจัดเตรียมสถานที่ห้องเรียนให้อยู่ในสภาพที่เหมาะสมด้วย

3) เตรียมพร้อมผู้เรียน (Prepare the Class) เป็นการเตรียมตัวผู้เรียนโดยมีการแนะนำหรือให้ความคิดรวบยอดว่าเนื้อหาในสื่อ นั้นเป็นอย่างไรบ้าง เพื่อให้ผู้เรียนเตรียมพร้อมในการฟัง ดูหรืออ่านบทเรียนจากสื่อ นั้นให้เข้าใจได้ดีและสามารถจับประเด็นสำคัญของเนื้อหาได้ หรือหากผู้เรียนมีการใช้สื่อด้วยตนเอง ผู้สอนต้องบอกวิธีการใช้ในกรณีที่ เป็นอุปกรณ์ที่ผู้เรียนยังไม่เคยใช้มาก่อนและ ผู้สอนก็ควรบอกกล่าวล่วงหน้า

4) การใช้สื่อ (Use the Item) ผู้สอนต้องใช้สื่อให้เหมาะกับขั้นตอนที่เตรียมไว้แล้วเพื่อให้ดำเนินการสอนไปได้อย่างราบรื่น และต้องควบคุมการเสนอสื่อให้ถูกต้อง

5) การติดตามผล (Follow Up) หลังจากที่มีการเสนอสื่อแล้วควรมีการติดตามผลโดยการให้ผู้เรียนตอบคำถาม อภิปราย หรือเขียนรายงานมาส่ง เพื่อเป็นการทดสอบว่าผู้เรียนเข้าใจบทเรียนและเรียนรู้จากสื่อ ที่เสนอไปนั้นอย่างถูกต้องหรือไม่ เพื่อผู้สอนจะได้สามารถทราบข้อบกพร่องและแก้ไขปรับปรุงการสอนของตนได้

การใช้สื่อการสอนนั้นอาจจะใช้เฉพาะขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งของการสอน หรือจะใช้ในทุกขั้นตอนก็ได้ (Brown and others 1985 ; อ้างถึงใน กิดานันท์ มลิทอง, 2531) โดยมีขั้นตอนการใช้ดังนี้

1) ชี้นำเข้าสู่บทเรียน เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ ในเนื้อหาที่กำลังจะเรียน นั้น สื่อที่ใช้ในขั้นนี้จึงเป็นสื่อที่แสดงเนื้อหากว้าง ๆ หรือเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการเรียนในครั้งก่อน ยัง

มีสื่อที่เน้นเนื้อหาเจาะลึกอย่างแท้จริง อาจเป็นสื่อที่เป็นแนวปัญหาหรือเพื่อให้ผู้เรียนคิดและควรเป็นสื่อที่ง่ายต่อการนำเสนอในระยะเวลาอันสั้น

2) ขั้นตอนการสอนหรือประกอบกิจกรรมการเรียนรู้ เป็นขั้นสำคัญในการเรียนเพราะเป็นขั้นที่จะให้ความรู้เนื้อหาอย่างละเอียดเพื่อสนองวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ผู้สอนต้องเลือกสื่อให้ตรงกับเนื้อหาและวิธีสอนหรืออาจจะใช้สื่อประสมก็ได้ต้องมีการจัดลำดับขั้นตอนการใช้สื่อให้เหมาะสมและสอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนรู้ การใช้สื่อในขั้นนี้จะต้องเป็นสื่อที่เสนอความรู้อย่างละเอียดถูกต้องและชัดเจนแก่ผู้เรียน

3) ขั้นวิเคราะห์และฝึกปฏิบัติ เป็นการเพิ่มพูนประสบการณ์ตรงแก่ผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้ทดลองนำความรู้ด้านทฤษฎี หรือหลักการที่เรียนมาแล้วไปใช้แก้ปัญหาในขั้นฝึกหัด โดยการลงมือฝึกปฏิบัติเอง สื่อในขั้นนี้จึงเป็นประเด็นปัญหาให้ผู้เรียน ได้ขบคิดโดยจะต้องให้ผู้เรียนเป็นผู้ใช้สื่อเองมากที่สุด

4) ขั้นสรุปบทเรียนเป็นขั้นของการเรียนการสอนเพื่อการย้ำเนื้อหาบทเรียนให้ผู้เรียนมีความเข้าใจที่ถูกต้องและตรงตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ด้วย ขั้นสรุปนี้ควรใช้เพียงระยะเวลาสั้น ๆ เช่นเดียวกับขั้นนำสื่อที่ใช้สรุปจึงครอบคลุมเนื้อหาสำคัญทั้งหมดโดยย่อและใช้เวลาสั้น เช่น แผนภูมิ แผ่นโปสเตอร์ เป็นต้น

5) ขั้นประเมินผลผู้เรียน เป็นการทดสอบว่าผู้เรียนสามารถเรียนรู้หรือเข้าใจในสิ่งที่เรียนไปถูกต้องมากน้อยเพียงใดและบรรลุตามวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมที่ตั้งไว้หรือไม่ สื่อในขั้นการประเมินผลนี้ มักจะเป็นคำถามจากเนื้อหาบทเรียนโดยอาจมีภาพประกอบด้วยก็ได้ อาจจะนำบัตรคำหรือสื่อต่าง ๆ ที่ใช้ในขั้นกิจกรรมการเรียนรู้มาถามอีกครั้งหนึ่ง และอาจเป็นการทดสอบโดยการปฏิบัติจากสื่อหรือการกระทำของผู้เรียนเพื่อทดสอบดูว่าผู้เรียนสามารถมีทักษะจากการฝึกปฏิบัติอย่างถูกต้องครบถ้วนหรือไม่

ปัจจุบันความเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยีและการศึกษาได้มีบทบาทและคุณค่าต่อการเรียน โดยเฉพาะในงานสาธารณสุข สื่อมีประโยชน์สำหรับเจ้าหน้าที่สาธารณสุขทุกระดับ (สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดขอนแก่น, 2538) ในการใช้สื่อในการสุศึกษาเพื่อถ่ายทอดความรู้ ความคิดสู่กลุ่มเป้าหมาย และยังเป็นการสร้างความสนใจช่วยให้เห็นความหมายจากสิ่งที่เข้าใจยากให้ง่ายขึ้นโดยจะต้องมีวิธีการดังนี้

1) เตรียมสื่อการสอนให้ครบและจัดให้เป็นระเบียบเรียบร้อย พร้อมทั้งจะใช้อย่างทันที่

2) ศึกษาถึงวิธีการใช้ให้เข้าใจจากผู้ที่มีความชำนาญ และลองใช้ดูก่อน ถ้าหากชำรุดหรือมีข้อขัดข้องใด ๆ ควรจัดการซ่อมแซมหรือแก้ไขให้เรียบร้อยก่อนนำไปใช้

- 3) วางหรือตั้งสื่อการสอนไว้ในที่อันสมควร ให้ปลอดภัยและสะดวกที่จะหยิบเอาไปใช้ได้
- 4) ใช้สื่อการสอนให้เหมาะสมพอดีกับจังหวะหรือช่วงของบทเรียน
- 5) อธิบายหรือแนะนำให้นักเรียนรู้จักและเข้าใจถึงลักษณะ และวิธีการใช้วัสดุอุปกรณ์ก่อนใช้หรือก่อนแสดง ถ้าหากเป็นไปได้ควรจะให้นักเรียนทุกคนได้มีส่วนร่วมในการใช้วัสดุอุปกรณ์นั้น ๆ ด้วยอย่างทั่วถึง
- 6) นำวัสดุอุปกรณ์มาเท่าที่จำเป็นจะต้องใช้ให้หมดโดยไม่หลงลืม และไม่ควรติดตั้งหรือแสดงวัสดุอุปกรณ์การสอนไว้ให้นานเกินความจำเป็น
- 7) ควรมีวิธีการเก็บรักษาวัสดุอุปกรณ์การสอนให้เป็นระเบียบเรียบร้อยและสะดวกในการใช้

2.1.6 การประเมินผลสื่อ

การประเมินผลสื่อการสอน

กิดานันท์ มลิทอง (2531) กล่าวว่าผู้สอนควรจะต้องมีการวิเคราะห์เช่นกันว่า มีการใช้สื่อการสอนอย่างเหมาะสมและเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่ ดังนั้นจึงควรต้องมีการประเมินผลการใช้สื่อการสอนตามขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้

- 1) ประเมินการวางแผนการใช้สื่อ เพื่อดูว่าสิ่งต่าง ๆ ที่วางไว้สามารถดำเนินไปตามแผนหรือไม่ หรือเป็นไปเพียงตามหลักการทฤษฎีแต่ไม่สามารถปฏิบัติได้จริง จึงต้องเก็บรวบรวมข้อมูลไว้เพื่อการแก้ไขปรับปรุงในการวางแผนครั้งต่อไป
- 2) ประเมินกระบวนการการใช้สื่อ เพื่อดูว่าการใช้สื่อในแต่ละขั้นตอนประสบปัญหาหรืออุปสรรคอย่างไรบ้าง มีสาเหตุมาจากอะไรและมีการเตรียมการป้องกันไว้หรือไม่
- 3) ประเมินผลที่ได้จากการใช้สื่อ เป็นผลที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนโดยตรงว่า เมื่อเรียนแล้วผู้เรียนสามารถบรรลุตามวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมที่ตั้งไว้หรือไม่ และผลที่ได้นั้นเป็นไปตามเกณฑ์หรือต่ำกว่าเกณฑ์

เชียวศรี วิวิธศิริ (2530) กล่าวว่า การประเมินผลสื่อจะพิจารณาได้จากผลการใช้สื่อ เป็นขั้นตอนที่สำคัญในการผลิตสื่อ เพราะจะทำให้เราทราบว่าสื่อทั้งหลายที่นำมาใช้นั้นให้ประโยชน์ตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่ มีคุณสมบัติดีพอที่จะนำไปเผยแพร่หรือมีข้อบกพร่องที่ยังต้องปรับปรุงอย่างไร ความเหมาะสม การประเมินผลควรเลือกใช้วิธีการที่เหมาะสมกับลักษณะของสื่อ วิธีการใช้ สภาพการณ์ ตลอดจนทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่น เพื่อศึกษาระดับความสำเร็จของการใช้สื่อตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยใช้เครื่องมือดังนี้ การสังเกตพฤติกรรม-แบบสังเกต การสัมภาษณ์-แบบสัมภาษณ์ การทดสอบ-ข้อทดสอบ

แนวทางการประเมินผลสื่อด้วยวิธีการและเครื่องมือสามารถทำได้โดย

1. การประเมินกระบวนการ เป็นการประเมินความสนใจ ความร่วมมือของผู้ใช้และผู้รับสื่อ เป็นรายบุคคลหรือกลุ่มในระหว่างการถ่ายทอดความรู้โดยใช้นั้น ๆ

2. การประเมินผลการใช้สื่อ เป็นการประเมินผลความเปลี่ยนแปลงด้านความรู้ ทักษะ หรือ ความคิดเห็นเป็นรายบุคคลหรือกลุ่มภายหลังเสร็จสิ้นการถ่ายทอดความรู้โดยใช้นั้นแล้ว โดย

2.1 ทดสอบความรู้โดยใช้ข้อทดสอบและสอบถามความคิดเห็นก่อนที่จะเรียนหรือก่อนการใช้สื่อ

2.2 ทดสอบความรู้โดยใช้ข้อทดสอบและสอบถามความคิดเห็นหลังเรียนหรือหลังจากเสร็จสิ้นการใช้สื่อนั้นแล้ว

2.3 ประเมินความคิดเห็นทั่วไปเกี่ยวกับเนื้อหา สื่อ ตลอดจนการจัดกิจกรรมเพื่อใช้นั้น ๆ

ไชยยศ เรืองสุวรรณ (2526) ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายสำคัญของการประเมินผลการใช้สื่อ-การเรียนการสอนที่สำคัญมี 2 ประการคือ

1. เพื่อประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนว่าเรียนรู้ได้มากน้อยเพียงใดจากสื่อและการสอนของครู

2. เพื่อให้ผู้เรียนได้เพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์ให้กว้างขวางออกไป ด้วยการทดสอบการอภิปรายสรุป การค้นคว้ารายงานเพิ่มเติมภายหลังจากที่ได้เรียนรู้จากสื่อการเรียนการสอน

2.2 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับสื่อสุขศึกษา

2.2.1 ความหมายของสุขศึกษา

จินตนา สรายุทธพิทักษ์ (2539) ได้ให้ความหมายของการสุขศึกษา (Health Education) หรือ การให้สุขศึกษา หมายถึง กระบวนการที่ก่อให้เกิดประสบการณ์ อันเป็นผลทำให้บุคคลเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมสุขภาพ ทั้งด้านความรู้ ทักษะและการปฏิบัติ ก่อให้เกิดสุขภาพที่ดี

ระเด่น นัสดี และอดิศักดิ์ สัตย์ธรรม (2535) กล่าวว่า "สุขศึกษา" ไว้ว่า คือ กระบวนการในการสร้างเงื่อนไขให้ข้อมูลข่าวสารที่รับรู้และยอมรับของบุคคล หรือกลุ่มบุคคลด้วยจุดประสงค์ เพื่อให้มีการปฏิบัติตัวในทางที่ดีต่อภาวะสุขภาพอนามัยของผู้นั้น

สมจิตต์ สุพรรณทัศน์ (2532) กล่าวว่า การสุขศึกษา หมายถึง กระบวนการ (Process) วิธีการ (Method) ของการจัดประสบการณ์ การจัดกิจกรรมเพื่อบุคคล ครอบครัว ชุมชน ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลง โดยความสมัครใจของบุคคล

หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมพลศึกษา (2530) ให้ความหมายสุขศึกษาไว้ว่า เป็นเรื่องที่ว่าด้วย สุขภาพร่างกาย จิตใจ และวิธีป้องกันตนเองจากโรคภัยไข้เจ็บและอุบัติเหตุ รวมถึงการส่งเสริมให้ร่างกายแข็งแรงสมบูรณ์

สุชาติ โสมประยูร (2526) ได้ให้ความหมายของ สุขศึกษา (Health Education) หมายถึง การศึกษาเกี่ยวกับสุขภาพ เพื่อสุขภาพ คำว่าสุขในที่นี้ควรจะหมายถึง สุขภาพ มิใช่หมายถึง ความสุขอย่างที่หลายคนเข้าใจอย่างไรก็ดีเกี่ยวกับเรื่องนี้เราก็คงจะยอมรับกันได้ว่าสุขภาพเป็นส่วนหนึ่งของความสุขหรือเป็นรากฐานของความสุข

กล่าวโดยสรุป “สุขศึกษา” (Health Education) คือ กระบวนการที่ก่อให้เกิดประสบการณ์ อันเป็นผลทำให้บุคคลหรือชุมชนได้รับความรู้ มีทัศนคติและการปฏิบัติอันเป็นผลทำให้บุคคลหรือชุมชนมีสุขภาพดี

ลักษณะเฉพาะของวิชาสุขศึกษา

1) สุขวิทยาหรือเนื้อหาสาระในวิชาสุขศึกษา (Health Information) เป็นเรื่องราวที่อาจจะมี การเปลี่ยนแปลงได้ ทั้งนี้ย่อมขึ้นอยู่กับ การค้นคว้าทดลองหรือการวิจัยในทางวิทยาศาสตร์สุขภาพ เพราะเรื่องราวที่เกี่ยวกับร่างกายและจิตใจหรือชีวิตความเป็นอยู่ของคนนี้ยังมีอีกมากมาย ที่ยังไม่ สามารถจะทราบข้อเท็จจริงได้ ดังนั้นสุขวิทยาหรือสุขศึกษาจึงมีลักษณะที่เปลี่ยนแปลงได้ (Dynamic) ไม่แน่นอนหรือตายตัว (Static) เสมอไป

2) โดยทั่วไป การปฏิบัติตนย่อมมีความเกี่ยวพันอย่างลึกซึ้งกับความรู้สึกและความรู้สึกของ คนเรานั้นอาจถูกครอบคลุม หรือเคลือบแฝงไปด้วยแนวความคิด (Concept) และความเข้าใจที่ต่าง ๆ ได้ ยังรวมไปถึงแนวความคิดหรือความเชื่อและความเข้าใจผิด ๆ มีทัศนคติที่ไม่ถูกต้อง และมี การปฏิบัติตนที่น่าจะเป็นอันตรายต่อสุขภาพและสวัสดิภาพติดตัวมาด้วย

3) เนื้อหาสาระของวิชาสุขศึกษาบางเรื่องจัดว่าเป็นกรณีโต้แย้งหรือยังไม่เป็นที่ยอมรับของ คนทุก ๆ คน เช่นในเรื่องเกี่ยวกับเพศศึกษา การสูบบุหรี่ การดื่มสุราหรือสุขปฏิบัติอื่น ๆ เรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ เหล่านี้อาจจะเป็นเรื่องที่ทำให้เกิดความกระทบกระเทือนต่ออารมณ์ของนักเรียน ของบิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องได้

2.2.2 ความมุ่งหมายและความสำคัญของการสอนสุขศึกษา

จินตนา สรายุทธพิทักษ์ (2539) กล่าวถึงจุดประสงค์ในการเรียนการสอนจะเป็นแนวทาง ให้ครูจัดและดำเนินการสอนได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับนโยบายที่วางไว้ อีกทั้งยังเป็นแนวทาง

ให้ครูใช้วัดผลการเรียนการสอนและทราบว่า หลังจากสอนเสร็จสิ้นลง นักเรียนได้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปจากเดิมหรือไม่ จุดประสงค์ที่สำคัญในการให้สุขศึกษามี 3 ระดับดังนี้

1. ความรู้ด้านสุขภาพ (Health Knowledge) หมายถึง การที่นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจ ในเนื้อหาวิชาสุขศึกษามากขึ้นกว่าเดิม

2. ทักษะทัศนคติทางด้านสุขภาพ (Health Attitude) หมายถึง การที่นักเรียนมีทัศนคติหรือ ทัศนคติในด้านการรู้สึกรับผิดชอบต่อเรื่องสุขภาพดีขึ้นกว่าเดิม

3. การปฏิบัติทางด้านสุขภาพ (Health Practice) หมายถึง การที่นักเรียนได้กระทำหรือมี ความสามารถในการปฏิบัติตามเรื่องสุขภาพอย่างถูกต้องเหมาะสมกว่าเดิม

ประกาศ ๒๕๓๖ และ ส.ว. ๒๕๓๖ (๒๕๓๖) กล่าวว่าวัตถุประสงค์ของสุขศึกษา คือ การพัฒนาบุคคลในด้านความรู้สึกรับผิดชอบต่อสุขภาพของตนเองและชุมชน รวมทั้งความสามารถ ในการมีส่วนร่วมในวิถีทางการดำเนินชีวิตของชุมชนอย่างสร้างสรรค์และมีเป้าหมาย

จุดมุ่งหมายในการให้สุขศึกษาเรียกว่า KAP (กองสุขศึกษา กระทรวงสาธารณสุข, ๒๕๓๖ และ สมชาย นาถะพินธุ, ๒๕๒๕) ดังนี้

1) ให้ความรู้ (Knowledge) คือ การให้ประชาชนมีความรู้ทางด้านสุขภาพ เช่น รู้จักปฏิบัติ ตนให้มีสุขภาพดี รู้สาเหตุและการป้องกันโรคและเมื่อเกิดโรคก็รู้ว่าควรจะไปรับการรักษาได้จากที่ใด

2) ให้เปลี่ยนแปลงเจตคติหรือทัศนคติ (Attitude) เช่น ในการให้ความรู้แก่ประชาชนนั้น ถ้า เห็นว่าเขาที่ยึดถือหรือมีเจตคติผิด ๆ จะต้องพยายามโน้มน้าวให้เขาเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ ถูกต้องด้วย

3) ให้ปฏิบัติ (Practice) การให้สุขศึกษา แก่ประชาชนก็เช่นเดียวกับการศึกษาด้านอื่น ๆ คือไม่ต้องการให้ได้เพียงแค่ว่าความรู้เท่านั้น แต่ต้องการให้ปฏิบัติตนให้ถูกต้องด้วย การให้ประชาชน ปฏิบัติตนตามคำแนะนำนั้นเป็นจุดสุดยอดของความสำเร็จในการให้สุขศึกษา คือเมื่อให้ความรู้แก่ ประชาชนและเขาเปลี่ยนแปลงเจตคติไปในทางที่ถูกต้อง

สุริย์ จันทรโมลี (๒๕๒๕) ให้ความเห็นว่าก่อนให้สุขศึกษาควรที่จะวิเคราะห์องค์ประกอบที่จะ มีอิทธิพลต่อการสอน เพื่อช่วยให้เกิดการเรียนรู้ที่ควรพิจารณาดังภาพประกอบที่ ๒

ลักษณะของเนื้อหาที่จะให้สุศึกษา		ลักษณะของวิธีการสอนสุศึกษา		
เป็นการเสนอความรู้ เนื้อหาข้อเท็จจริงที่ง่าย และเป็นสิ่งที่จำเป็นในการดำเนินชีวิตประจำวัน	ความรู้	วิธีการให้สุศึกษาเน้นการพูดคุย การบรรยาย การอภิปราย	วิธีการให้สุศึกษาเน้นการเปลี่ยนแปลงค่านิยม การยอมรับความสัมพันธ์แบบของการปฏิบัติตัวด้านสุขภาพที่ถูกต้อง วิธีการสอนใช้กระบวนการแก้ปัญหา การพบปะสังสรรค์ ใช้ระยะเวลานานขึ้น การสอนต่อเนื่อง ใช้กระบวนการให้กำลังใจ สร้างแรงเสริมเพิ่ม	การเปลี่ยนแปลงในเรื่องง่าย ๆ
ความรู้ เนื้อหาที่ให้ต้องการให้เกิดการเปลี่ยนแปลง สภาพความเป็นอยู่ สิ่งแวดล้อม สังคมเพื่อจะได้แก้ปัญหาในเรื่องนั้น ๆ	การปฏิบัติ			
ความรู้ เนื้อหาที่ให้เน้นการเปลี่ยนแปลงค่านิยม สังคมบรรทัดฐานสัมพันธ์ภาพความคิดเห็น ความรู้สึก	ทัศนคติ			การเปลี่ยนแปลงในเรื่องที่ยากขึ้น

ภาพที่ 2 แผนภาพแสดงลักษณะของเนื้อหาและวิธีการสอนสุศึกษา

กระทรวงสาธารณสุข (2538) ; บุญยง เกี่ยวการค้า และคณะ (2538) ได้กล่าวถึงความสำคัญของสุศึกษาไว้ดังนี้

1. ความสำคัญของการสุศึกษารายบุคคล

- 1) สามารถให้ความรู้ ความเข้าใจแก่บุคคลได้อย่างละเอียด

2) สามารถช่วยแก้ปัญหาส่วนตัวได้ โดยการวิเคราะห์ปัญหาและให้คำปรึกษาแนะนำเฉพาะบุคคล

- 3) ผู้รับความรู้มีโอกาสได้ซักถามเพื่อให้เกิดความเข้าใจได้ตามความต้องการ
- 4) สามารถชักชวนให้บุคคลทำตามในสิ่งที่ต้องการได้
- 5) ช่วยสอนทักษะพิเศษ ในเรื่องใดเรื่องหนึ่งแก่บุคคลเฉพาะรายได้
- 6) สามารถกระตุ้นให้บุคคลเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมโดยการอธิบายเหตุผลและเสนอข้อมูลที่เป็นจริงได้

2. ความสำคัญของการศึกษารายกลุ่ม

1) ทำให้เกิดการเรียนรู้จากการแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็นและประสบการณ์ระหว่างบุคคลในกลุ่ม

2) กลุ่มสามารถกระตุ้นให้สมาชิกเกิดการเปลี่ยนแปลงในการรับความรู้ แนวคิด และการปฏิบัติตัวได้

3) ทำให้เกิดความร่วมแรงร่วมใจกันแก้ไขปัญหาสุขภาพที่มีในท้องถิ่นของตน

4) ทำให้เกิดทักษะในการใช้ความคิด การสะท้อนความคิด โดยการอภิปรายในการประชุมกลุ่ม

5) สามารถสร้างทัศนคติเกี่ยวกับการยอมรับความคิดของผู้อื่นให้เกิดขึ้นแก่บุคคลในกลุ่ม

6) สามารถสร้างบรรยากาศของการทำงานร่วมกันแบบเป็นกลุ่ม

3. ความสำคัญของการศึกษามวลชน

1) นำข่าวสาร ความรู้ และข้อเท็จจริงไปถึงประชาชนทุกหนทุกแห่งในระยะเวลาอันรวดเร็ว

2) ให้ข่าวสารเฉพาะเรื่องหรือแนวคิดหรือกระจายความคิดได้ตามต้องการและรวดเร็ว

3) สามารถกระตุ้นให้ประชาชนสนใจปัญหาสุขภาพและคิดแก้ไขปัญหานั้นด้วยตนเอง

4) สามารถชักชวนประชาชนให้สนับสนุนโครงการหรือกิจกรรมที่ต้องการได้

5) ทำให้ความรู้ ความเชื่อ ทัศนคติที่เกิดขึ้นนั้นคงทน

6) สามารถใช้ร่วมกับวิธีการอื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จรินทร์ ธานีรัตน์ (2524) ได้กล่าวว่า การพัฒนาดัดแปลงปรับปรุงวิธีการให้สุศึกษา ให้เหมาะสม กับกลุ่มเป้าหมายถือว่ามีความสำคัญอย่างยิ่ง องค์ประกอบที่ควรนำมาวิเคราะห์ เพื่อเลือกวิธีการสอนให้เหมาะสม อาศัยเกณฑ์ในการพิจารณาดังนี้